

vallástörténeti megújulás képviselői (pl. W. E. Otto, de kisebb mértékben Kerényi is), amikor az antikvitás egyetemességét hangsúlyozzák, mindig viszonyulni kényszerülnek az európai kultúra bibliai elemeihez is, mégpedig általában ellenségesen. Mindazok, akik a görög és a bibliai ember — Európa történetét és világtörténetét teremtő — dialógusában kötelességüknek tudták, hogy részt vegyenek és állást foglaljanak, a klasszikus ókor igenelt vagy tagadott *egyetemességét* vallották.

Magát a tudományt illetően ebből az következik, hogy ha ez az egymásra vonatkozottság megbomlik, az egyik oldalon a bibliai filológia válik az ókori Közel-Kelet tárgyterületeinek egyikévé, a másikon a klasszika-filológia lesz a Mediterraneum történeti tudományainak egyikévé. Egyetemesség-igényüket csakis az egymáshoz fűződő kivételes viszonyukból támaszthatják, olyankor is, amikor ezt a viszonyt éppen ellenséges viszonyként élik. Ez *is* Nietzsche öröksége.

Amikor a régész behatol egy ókori sírba és kézbe veszi a sírmellékleteket, ókortudósi feladata nem merül ki sem a lelet körülményeinek pontos rögzítésében, sem a tárgyak megtisztításában és helyreállításában, sem a kormeghatározásban, s végül a múlt jobb megismerésében sem. Ez a tevékenység a múltat érintetlenül hagyja, a jelent pedig nem más, jelenvaló elevenséggel gazdagítja, csupán gyarapítja köröttünk az elmúlt jelenek árnyait. A filológia filozófiává változtatásának követelménye annyit jelent, hogy a tudományos interpretációból nem maradhat ki maga a helyzet: a történész, amint kezében fogja a sírleletet. Már pusztán tetteivel is értelmez: átértelmezte a sírmelléklet sírba kerülési feltételeit, a temetés célja nem ez volt. A múlt egy darabja megváltozott. A tudós nem csak egy tárggyal és nem csak egy ismeretlen emberrel találkozott: saját tetteivel is. Ennek a helyzetnek az értelmezése helyezi valóban közös kontextusba a múltat és a jelent. Hádészba nem lehet áldozat nélkül alászállni, a tudós fáradozása pedig önmagában nem áldozat, hanem egyszerűen csak kötelesség. A lent lakókat meg kell szólítani, a magunkét ajándékozni, hogy ők is adjanak a magukéból.

Jegyzetek: 1. Szilágyi János György: „Mi, filológusok”. Antik tanulmányok, 1984. XXXI/2. 172. o. — 2. Idézi Kerényi Károly: Wilamowitz filológiája és a magyar föld antik emlékei. In: uő.: Halhatatlanság és Apollón-vallás. Budapest, 1984. 97. o. — 3. Fr. Nietzsche: A tragédia születése. Budapest, 1986. 17. o. — 4. Vö. Franz Rosenzweig: Der Stern der Erlösung. Haag, 1976. 10. o. skk. — 5. Idézi Szilágyi i. m. 172. o. — 6. Menschliches, Allzumenschliches. KSA 2. k. 533. o. sk. — 7. Uo. 526. o. — 8. Szilágyi i. m. 196. o. sk. — 9. Kerényi Károly: Klasszika-filológiánk és a nemzeti tudományok. In: Kerényi i. m. 50. o.

Számunk írói

Békés Gellért bencés, a római Szent Anzelm Egyetem professzora
Fehér Márta filozófus, Műszaki Egyetem, Budapest
Tatár György az MTA Filozófiai Intézetének munkatársa
Somorjai Ádám bencés főiskolai tanár